

469. Աստուածաշրջև մասնան չին եւ նոր կոսակորանց ըստ քցիցին թարգմանութեան սահմանաց մերոց, նախմառութեամբ երայալան եւ յունական ընացաց: Կ. Պ. ապ. Գ. Պատուա: Ժ. +986+280 էշ:

*470. Ձորածակ թարգմակամ մասնան համար, զարդարուած զեղեցիկ պատեհներով: Կ. Պ. ապ. Ս. Նազարենան: Հ. շրթ: 50 ՓՆ:

471. Խոպաթնան Գր. — Եղիշէի առիրիսների առթիւ: Ալեննան, տպ. Միլիթ. 80 8 էշ: (Համեսան Համեսան, Ան. ն. է.):

(Ըստ—Հ. իշլ.):

ԱՅ Լ Ե Ր Ա Յ Լ Վ

Ն Ի Ր Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն Ե Ր

1. Սերաստիոց եւ Ներուշի հայերէն ձեռագիրները: —
2. Առարի Դավիթից եղանակ նոր (Պ.՝) տպագութիւնն: —
3. Հետոն Թոռնիկ հայացույն ապաստարութիւնն յամին 1047: — 4. Գործ պատաւոց:

1. Ալեքսանդրոց եւ Շահուայ հայերէն յերաժիշտէց: Պրոֆ. Գր. Միլլել վերջերս հրատարակց Սերաստիոց եւ Շահուայի վանքերու հայերէն ձեռագրաց շատ համառօս ցուցակը (տ. թ. 10ի ծած կը)՝ “Նոր հրատարակութիւննք” առնելով Գ. Սրուանձնաեացի “Թորոս աղբարէն”: Պրոֆեսորն ասով կ’ուզէ արեւելագիրուաց մատադրութիւնը դարձնեն Հայ մատնագրութեան գանձերուն վրայ:

2. Առուել Գորի իմայու, նոր (Գ.՝) ողոքութիւնն այս օրերս լրա տեսաւ հշմանծին պապանէն, աւելի խնամով հրատարակուած, քան նախորդ Բ. ապագորութիւնը (1884): Ցառաջաբանն է՛ իմանալու, որ Էշմանիկ մատնադրանը կը գտնուի Տեղինակին անձամբ ընդօրինակել տուած հինգ ձեռագիրներէն միայն երկուքը: Խոսնցմէ մէկը գրուած է 1663ին ի Կարբի, Աթանաս գրքէն, միւս 1666ին յերեւան Աւետիս երիցուէ: Վերջնոյն յիշտարակարանին մէջ Հայանապէս կ’ըսուի նոյն ձեռագրին համար՝ “որ եւ այս հնդիւրու գիլք է որ ինքեան Ասաքեալ Վ. ի ձեռացագիր օրինակէն գաղափարեցաւ”: Հրատարակին՝ Պ. արկանագ, յառաջաբանին մէջ կը Հայանէ՝ որ հինգ ընդօրինակութիւններէն միւս երեք օրինանիքու ուր գտնուին անյայտ է: Հանդիւրու մէջ (1889 թ. 7, էջ 139—141) առիթ ունեցած ենք ծանուցանելու, որ այս հնդ օրինակներէն չըրորդը կը գտնուի մեր Միաբանութեան մատենադարանը (Հին թ. 83, նոր թ. 137), լնդ-

օրինակուած նոյն լւեւախ երիցուէ յամին 1665: Մեր ձեռագիրն յիշտասկարակն բառ առ բառ նշոն է էջմանածնի հնկերորդ ձեռացագիր յիշտասկարանին հետ, միայն սա տարբերութեամբ՝ որ ձեռագիրս գրուած է “Ուժժ-Դ. թուին (= 1665), եւ որ եւ այս լըրուրէ գիրք է, որ ինքեան Ասաքեալ Վ. ի ձեռացագիր օրինակէն գաղափարեցաւ”: Մեր օրինակին մէջ ալ չկայ էջմանածնի Աւեւագիր “Ծն գլխի (տպ. մէջ ուժ) նար դրաված աւելացրած վերջին կտորն թիվին Ռաշեան եւն նշանակու չկայ միւս մեծ յաւելաւածն” Մծ գլխից յետոց (տպ. Ճ. Զ) աւելացրած մի գլխի առանց գլխահամարի... Պատմութիւն անցից հրեց ագրին...”:

3. Անուն Բարոնի հայութեայն ողոքութիւնն յանալու 1047: Robert Schütte Հառապուութեան մը մէջ՝ նորագոյն աղբիւրներու համեմատ (ինչպէս քելլան եւ Յովհ. Մարգարուա) կը հետազոտէ Լեռն թոռնիկ հայագեցւյն ապստամբութիւնն ընդդէմ կոտանդին Մոնումենտին կայսեր (1042—1054). (Der Aufstand des Leon Tornikes im J. 1047. Gymnasialprogr. Plauen in V. 1896, 32 S. 40.) Ժիւտտէ կը հետազոտէ այդ անցաղոյ ապստամբութեան պատճառներն ու ընթացքը:

4. Գէր վարուից: Այս անուամի երկրադրութան կիրք մը թարգմանեալ ի նախնեաց թերեւան ի Ճ. Գարու, Հրատարակուած է ի նախնեանի յամին 1877: Այս հրատարակութեան վկայ C. Brockelmann ի թերթին Byzantinische Zeitschrift (V. 3, ա. 4. Խօն, 1896 S. 385—409) ուսումնասիրութիւնն մը կը հրատարակէ, որով կը դիտէ Հայերէն այս թարգմանութեան վրայ գիտնականները մտադիր ընել, եւ բաղձակի կը յայտնէ՝ որ այս հայերէն գերմաներէն թարգմանութեամբ մը դասական լեզուարանին ծանօթացուի: Յօնուածագիրը Աստակոց գրքին թարգմանութիւնը ոչ թէ Ճ. Գարէ յառաջ եղած կը համարի, ինչպէս վենետիկի հրատարակութեան յառաջաբանն մէջ կ’ըսուի, այլ աւելի վերջին ժամանակների, սակայն յառաջ բերած քանի մը շատ տկար պատճառներուն ինքն իսկ շատ արժէք չի տար: Ըստ Բրուկլինի՝ հայ թարգմանութեան բնագիրն արաբական է, եւ ասոր ալ բնագիրը՝ ասորի, սակայն այսօր մեր ձեռքն եղած յունակներ եւ ասորերն թերի օրինանիքու չեն Հայ թարգմանութեան բնագիրը, թէեւ ըստ մասին միաբանին հայ բնագիրն: Հայ բնագիրը կ’երեւայ թէ Անտուոլիսի սկզբնագրին լւագոյն բնա-

զիրը կը ներկայացնէ, բայց թէ հայուն բնա-
շիբն՝ արտաքականը, Անատոլիոսի բառական ամ-
բողջ թարգմանութիւնն է՝ թէ անոր վրայէն քա-
ղուած, ամբողջական համեմատութիւն մ' պայ-
կարգի յան չեթինակաց չետ՝ կոնայ գուղնենեւ:

L. R. R.

三

ԱԶԳԱՅԻՆ ԹԵՐԹԵՐԵՐԵ ԽԱՂԱՔՈՒՆԵՐ

- 1. У. եւ Բ. Մատոքովաց գրեթե ուղարկած հայ թարգմանութիւնը: — 2. Ար Բառաւան Ս. Խորենաց պատմութիւնը: — 3. «Կոր կանոններ ասոնց հայ պարագալու մը: — 4. Հայկական հնի յիշտապահութիւնը: — 5. Գաբականութիւն թէ ասանդսութիւն: — 6. Հայրէ կ փոք ինչ հայելն տպիրէ: — 7. Դոգիասած մասունք հականներ: — 8. Տառապացոց օգնութիւնը: — 9. Տանիայա ենքուուց մը արքեզգութիւնը: — 10. Կոլթեան ըեւ Կոնցը Փօկեն ուզոց անխուարց երիտասարք մը: — 11. Վրանկաբար Բոլուարիան Հարոց: — 12. Տղոնդ կուուններ շրմինք: — 13. Ներառանշիր որ թու Կրտսեած այս: — 14. Հայ եղագակնեններ: — 15. Հայելն ինը տպագութիւննեն:**

1. Ա. Եւ Բ. Մասոցից բերեան հոգինութ-
եա լուրջնամանին-է-ն: Գրած էինք անցեալ անգամ
այս գիտական հնարինութեա: Հազիւ այս օրերու (Մեպս. 2)
հնարին մեր ձեռքունքն է՝ Արքարարին Վազիս իւթի ըր:
առաջարինութեա գետեանաւ է յօշաւած: Բայց այս
խմբագրական ժամանացում մի, Պրոֆ. Խավաբետինի
այս խօսքերուն նկատմանը: «Աստվածաշնչի այդ
հայուսագիր գրչագիրներն այլ գրչագիրների հետ
մասին գանձեամ է Մայր Աթոռի մատենացիութեա-
նին առաջին գահինում, որ պարագան է երկոր
ժամանակի Ա. Դրզի բազգաւորթեամբ ապագրելու
համար և. Նդիմա Հանուն Ֆայալինունը ու Արք. Ա.
ի կ. յաւեւու այս խօսքերուն վերցիշեալ ծառա-
ցումի: «Արքանի այս խօսքը թիւրինցութեամ
առիթ չտան, կարեւոր ենք Համարում աւելա-
ցնեն, որ Հ. Նդիմա Ա. Ե. Հայուսագիրն Հասմանա-
ամիններն ու Պ. Պըր զարդում լինելով ձեռագիր առ-
առած այս անշնչերի հնարինութեամբ, նկատել եր-
իւնչու ինը զարունակ է, Մասոցից բացիկ այս
օրինակի մէջ առվարկանից անհեցան խոշոր ապա-
րանքների մեջ մատուիր իւն գիտականն այս մասին
նորին Ա. Հայաբետեան եւ հնարինութեան, իր մատենացիութեան է
այսին Պ. Խավաբետեան եւ հնարինութեան ցոյց է առին իւր նկա-
տածը, որ Բ. Խավաբետան շատապատ է Ա. Կ. Հա-
փառ Հայրապետից այս, արդարի կարեւոր, զիստի
Հայուսագիրն այս, արդարի կարեւոր, զիստի:

Տառ կարեւ ոք ծանուցած կ'ըլլար պյո, եթէ
որ դրախտոր արդէն իւր յառաջդանին մէջ
յիշառսկած շըլլար զհու առան, եւ իւր պատ
կամամանիք բառ զպամնէնքը: Երկրորդ ըրուրովնեն
առարտու կ'ըլլար գրտիչորին ձեռնարկութիւնն
իւթէ Հ. Եղիշը նկատու ըլլար, թէ պյո տարբե
րութիւնն յառաջ կու քայ Ս. Գրոց, ոտքերն
ընագրէն թաքամնաւու որ բայց Ա. Խ. Նանապահը

բան վ դուռը է “Արտաստի”, ծանուցման մեջ, Տարբերակներուն են հանձնվել և բաժին չեն այլ ու ի բարձր անփառ առաւելի թիմական են, Հաստիք առանձ շրջապատ ի ինքնուրի մը ծառէն ի ինքնաւ, բայց այս պարզ երեւութէն տիպղերաց շարժման վարդապետութիւնն հաստատապէս հետեւցնել միայն — ի եւնուն մը կրցաւ: Յամենայս դէպի, թիւէ առարերին թարգմանութիւնն մը հետքերն առաջ պիտի հաստատուին, հայ ուսումնամոլորութիւնը մեծ գիւտ մ’ըրած է:

2. ՄՌ Հաստուած Մ. Խորենաց ողաքակի լինեաց :
Արաբարտ (Յաւէի) կը հրապարակէ Համառա-
կա անօթոթիք մէ անխօն գրագէտ, Գալուստ
Տէր Ակրատէան մէկ նոր գիւտին նկատամամբ, որ
է Մ. Խորենացը բնադրին տարբեր մէկ Համառա-
ծիկը, որ շատ տեղ անեցած յաւելածներով եւ
տարբեր բարեւթիւններով կ' պահէն Խորենացը մինչ-
իմայ ծանօթ բնադրի : Ամեն տեղ՝ ազգայի թէ
օտարազգի հայութէաներ, եւանդ մը ցցի կու տան
ձեռագրաց մէջ թաքուն գտաներն հրապարակ
հանենք : Եսու, թշոցա յայտի՞ է, շատ ուրաքանչ
երեւոյթ է, վասն զի ասան միայն Տարածառ Կ' ըն-
լց եղած բնադրին ուղղելով գտասկան մատեն-
դրութ եաննոր շաբը մը հրատարակէլ, որուն ծրա-
գին եւ ուղարկելու առջևութիւններու մէջ գոյն յօդէ իրարա ոյլի եալոյ-
սուղի եղած ներմատիքն, պիտի յօդէ իրարա ոյլի եալոյ-
սուղի եղած հրատարակի թիւնամարտին եւ կիցաւը
ընկեր գլխարտութիւններու պղցիւր պիտի մանշցուն : Ուրափ
դոր կը մայ դեռ աենենկու մէր անցեալ կենաց
եւ հոսքեան ներկայացացիշներու մաս եր-
կան լուսաւորեան եւ գիւրամատոց ընկերու հա-
մար ամեն հայարիտաց :